

तुमची विमा कंपनी तुमच्या तक्रारीकडे लक्ष देते का ?

जर तुमच्या विमा कंपनीने तुमच्या तक्रारीचे निवारण
केले नसेल तर
तुमच्या तक्रारी नोंदविण्यासाठी आणि त्यांच्या स्थितीबद्दल जाणून घेण्यासाठी कृपया

आयआरडीए तक्रार कॉल सेंटर

टोल फ्री क्रमांक 155255

वर संपर्क करा

किंवा आम्हाला complaints@irda.gov.in वर ई-मेल पाठवा
किंवा लॉग ऑन करा : www.igms.irda.gov.in

सार्वजनिक हितार्थ जारी

विमा विनियामक आणि विकास प्राधिकरण

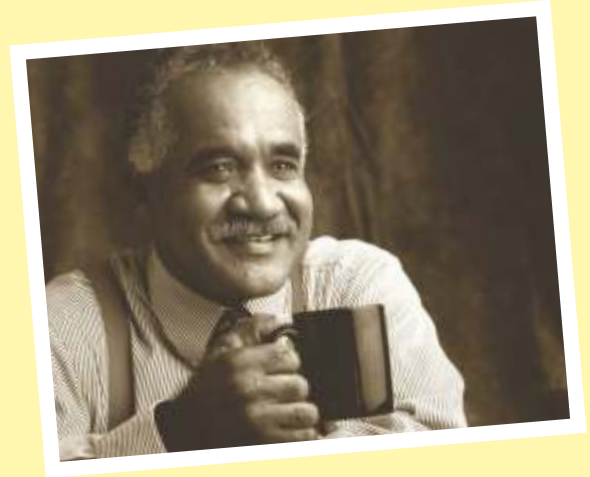
**INSURANCE REGULATORY AND
DEVELOPMENT AUTHORITY**

विमा संवर्धन, विमा ग्राहकांचे संरक्षण.

www.irda.gov.in

**INSURANCE REGULATORY AND
DEVELOPMENT AUTHORITY**

**जीवन विम्यावरील
हस्तपुस्तिका**

अनुक्रमणिका

१. या हस्तपुस्तिकेविषयी	१
२. जीवन विमा	२
३. नेहमी विचारले जाणारे प्रश्न	८
४. पॉलिसीधारकाला सेवा देण्याचा टी.ए.टी.	१८
५. तुमची काही तक्रार असल्यास	२०

१. या हस्तपुस्तिकेविषयी

जीवन विम्यासंबंधीचे मार्गदर्शन म्हणून या हस्तपुस्तिकेची आखणी विमा विनियामक आणि विकास प्राधिकरणाने (आयआरडीए- इन्शुरन्स रेग्युलेटरी अँड डेव्हलपमेंट अथॉरिटी) केली असून त्यात सर्वसाधारण माहितीच केवळ देण्यात आलेली आहे. येथे देण्यात आलेली माहिती कोणत्याही स्थितीत विमा पॉलिसीचे नियम व अटी यांची जागा घेत नाही वा त्यावर कुरघोडीही करत नाही

पॉलिसीशी संबंधित वा इतर कोणत्याही अतिरिक्त माहितीसाठी कृपया योग्य परवानाधारक एजंट वा ब्रोकर वा आयआरडीएमध्ये नोंदणी केलेल्या विमा कंपनीकडे जा.

२. जीवन विमा

- जीवन विमा मानवी आयुष्यात आकस्मिक येणाऱ्या मृत्यू, अपंगत्व, अपघात, निवृत्ती इत्यादीसारख्या घटनांशी संबंधित आर्थिक संरक्षण देतो. नैसर्गिक आणि अपघाती कारणामुळे मानवी आयुष्याला मृत्यू वा अपंगत्वाचा धोका असतो. मानवी आयुष्य संपले किंवा एखादी व्यक्ती कायमस्वरूपी किंवा तात्पुरती अपंग झाली, तर घरात येणाऱ्या उत्पन्नामध्ये घट होते.
- मानवी आयुष्य अमूल्य असते, पण भविष्यातील वर्षामध्ये होणाऱ्या उत्पन्नाच्या तोट्यावर आधारित एक आर्थिक रक्कम ठरवली जाऊ शकते. म्हणूनच, जीवन विम्यामध्ये, संरक्षित रक्कम (किंवा तोटा झाल्यास देण्यात येणारी खात्रीलायक रक्कम) ही 'लाभा'मार्गे मिळते. जीवन विमा उत्पादने ज्या व्यक्तीचे आयुष्य संरक्षित केले आहे त्या व्यक्तीचा पॉलिसीच्या काळात मृत्यू झाल्यास वा अपघातामुळे अपंगत्व आल्यास पैशाची एक ठराविक रक्कम देते.
- **तुम्ही जीवन विमा का विकत घ्यावा?**
आपणा सर्वांना खालील धोके संभवतात:
अकाली मृत्यू
दीर्घायुष्य
जीवन विम्याची गरज असते ती:
तुमच्या मृत्यूनंतर तुमच्या नजीकच्या कुटुंबाला काही आर्थिक आधार मिळेल याची काळजी घेण्यासाठी.
तुमच्या मुलांचे शिक्षण आणि इतर गरजा यांची काळजी घेण्यासाठी

भविष्यासाठी एक बचत योजना असावी म्हणजे निवृत्तीनंतर तुमच्यापाशी उत्पन्नाचा एक कायम स्रोत राहिल.

गंभीर आजार किंवा अपघातामुळे तुमच्या उत्पन्नात घट झाल्यास तुम्हाला अतिरिक्त उत्पन्न मिळेल याची काळजी घेण्यासाठी.

इतर आर्थिक आधार आणि जीवनशैलीच्या गरजा पुरवण्यासाठी.

• जीवन विम्याची गरज कोणाला असते :

सर्वात प्रथम, ज्यांना कुटुंबाला आधार द्यायचा असतो आणि जे घरातील कमावते असतात अशा कोणालाही जीवन विम्याची गरज असते. कुटुंबाला देत असलेले आर्थिक मूल्य पाहता, गृहिणींनाही जीवन विम्याच्या संरक्षणाची आवश्यकता असते. अगदी लहान मुलांच्या भविष्यातील उत्पन्नाला असलेला संभाव्य धोका लक्षात घेऊन त्यांच्यासाठीही जीवन विम्याचा विचार करता येऊ शकतो.

• किती जीवन विमा आवश्यक असतो :

तुम्हाला जीवन विम्याच्या किती संरक्षणाची गरज आहे ते अनेक घटकांवर अवलंबून असते. उदाहरणार्थ:

तुमच्यावर किती व्यक्ती अवलंबून आहेत

तुमच्यावर कर्ज आहे किंवा तुम्ही काही गहाण ठेवले आहे की नाही

तुमच्या कुटुंबासाठी कोणत्या प्रकारची जीवनशैली तुम्हाला हवी आहे

तुमच्या मुलांच्या शिक्षणासाठी तुम्हाला किती गरज आहे

तुमच्या गुंतवणुकीच्या गरजा काय आहेत

तुम्हाला किती रक्कम परवडू शकते

तुमच्या विम्याच्या गरजा समजून घेण्यासाठी आणि योग्य प्रकारचे संरक्षण

सुचवेल अशा इन्शुरन्स एजन्ट किंवा ब्रोकर यांची मदत तुम्ही घ्यायला

हवी.

- **जीवन विमा पॉलिसींचे प्रकार**

टर्म इन्शुरन्स

टर्म इन्शुरन्सद्वारे तुम्ही एका ठराविक कालावधीसाठी संरक्षणाची निवड करू शकता. मृत्यू झाल्यास किंवा संपूर्ण आणि कायमस्वरूपी अपंगत्व आल्यास (लाभ देऊ केलेला असेल तर), तुमच्यावर अवलंबून असणाऱ्यांना लाभ दिला जाईल. टर्म इन्शुरन्समध्ये सहसा संरक्षित व्यक्ती संपूर्ण कालावधीसाठी जिवित राहिली तर कोणताही लाभ दिला जात नाही.

संपूर्ण जीवन विमा

संपूर्ण जीवन विमांतर्गत, तुम्हाला आयुष्यभरासाठीचे संरक्षण खात्रीलायकरित्या मिळते. संपूर्ण जीवन विमा तुम्हाला मृत्यूचा लाभ **देतो** ज्यामुळे तुमच्या मृत्यूमुळे होणाऱ्या आर्थिक तोट्यापासून तुमच्या कुटुंबाला संरक्षण मिळेल याची खात्री तुम्हाला बाळगता येते. तुमच्या वारसांसाठी संपत्ती निर्माण करण्याचाही हा एक आदर्श मार्ग आहे.

एनडोमेंट पॉलिसी

एनडोमेंट पॉलिसी ही बचतीशी जोडलेली विमा पॉलिसी असते जिच्या मॅच्युरिटीची एक ठराविक तारीख असते. या काळात दुर्दैवाने तुमचा मृत्यू झाल्यास व अपंगत्व आल्यास, तुमच्या लाभार्थींना संरक्षित रक्कम दिली जाते. या कालावधीमध्ये तुम्ही जिवित राहिल्यास, पॉलिसीवरील मॅच्युरिटीनंतरची रक्कम देय होते.

मनी बँक प्लॅन्स किंवा कॅश बँक प्लॅन्स

या योजनेखाली, संरक्षित व्यक्तीला संरक्षित रकमेतील ठराविक टक्के रक्कम निश्चित केलेल्या कालावधीमध्ये जिवित लाभ म्हणून मिळत

जाते. कालावधी संपल्यानंतर मॅच्युरिटीचे मूल्य म्हणून उरलेली रक्कम दिली जाते. जिवित लाभ दिलेला असला तरीही पॉलिसीच्या कालावधीदरम्यान संपूर्ण संरक्षित रकमेसाठी आयुष्याच्या जोखिमीचे संरक्षण केले जाऊ शकते.

लहान मुलांच्या पॉलिसी

अशा प्रकारच्या पॉलिसी या मुलांच्या लाभासाठी पालक/ मूल यांच्या आयुष्याकरिता घेतल्या जातात. या पॉलिसींच्या माध्यमातून मुलांच्या जीवनातील विविध टप्प्यांमध्ये पेसे मिळतील अशी योजना पालकांना आखता येते. पालक/ प्रपोजरचा पॉलिसीच्या काळात दुर्दैवाने मृत्यू झाल्यास काही इन्शुरर हप्ते माफ करतात.

अॅन्युईटी (पेंशन) प्लॅन

एखादा कर्मचारी निवृत्त होतो तेव्हा त्याचा पगार बंद होतो मात्र नियमित उत्पन्नाची त्याची गरज कायम रहाते. प्रॉव्हिडंट फंड आणि ग्रॅच्युईटी यासारखे निवृत्तीनंतरचे लाभ हे एक रकमी दिले जातात जे अनेकदा झटपट खर्च होतात किंवा त्यांची हुशारीने गुंतवणूक केली जात नाही. परिणामी त्या कर्मचाऱ्याला निवृत्तीनंतर नियमित उत्पन्न मिळनासे होते. म्हणूनच निवृत्तीनंतरच्या तरतुदीसाठी पेंशन ही आदर्श पद्धत आहे कारण त्याचा लाभ हा नियमित उत्पन्नाच्या स्वरूपात मिळतो. आपल्या कमावत्या काळात आपल्याला नियमित उत्पन्न असताना म्हातारपणासाठी तंगीच्या काळाची सोय करणे हे म्हणूनच हुशारीचे ठरते. वृद्ध झाल्यानंतर आर्थिक स्वातंत्र्य असणे प्रत्येकासाठी आवश्यक आहे.

अॅन्युईटी (पेन्शन प्लॅन्स) दोन प्रकारच्या असतात.

- इमिजिएट अॅन्युईटी

इमिजिएट अॅन्युईटीच्या बाबतीत, विमा कंपनीकडून अॅन्युईटीची रक्कम ताबडतोब सुरु होते. इमिजिएट अॅन्युईटीसाठीची खरेदी रक्कम (हप्ता) हा एकाच वेळी संपूर्ण रक्कम भरून द्यायचा असतो.

- डिफर्ड अॅन्युईटी

डिफर्ड अॅन्युईटी पॉलिसीच्या अंतर्गत व्यक्तीला अधिकारप्राप्त वयापर्यंत/ अधिकारप्राप्त तारखेपर्यंत विमा कंपनीकडे नियमित हप्ते भरावे लागतात. एकाच हप्त्यामध्ये संपूर्ण रक्कम भरण्याचा पर्यायही त्याच्याकडे उपलब्ध असतो. फंड व्याजासहित साचत जातो आणि अधिकारप्राप्त तारखेला फंड उपलब्ध होतो. विमा कंपनी फंडांच्या गुंतवणुकीची जबाबदारी घेते आणि पॉलिसीधारकाला या जमा झालेल्या फंडापैकी १/३ करमुक्त रक्कम अधिकारप्राप्त वयाला/ अधिकारप्राप्त तारखेला रोख स्वरूपात घेण्याचा पर्याय असतो. फंडातील उरलेली २/३ रक्कम अॅन्युईटन्टसाठी अॅन्युईटी (पेन्शन) विकत घेण्याकरता वापरली जाते.

युनिट लिंकड विमा पॉलिसी

युनिट लिंकड इन्शुरन्स पॉलिसी (युलिप) गुंतवणूक आणि सुरक्षा यांचे मिश्रण देऊ करते आणि तुमच्या हप्त्यांची गुंतवणूक कशी करायची यासाठीची लवचिकता व निवड करण्याची मुभा देते. युनिट लिंकड योजनांमध्ये, गुंतवणुकीच्या पोर्टफोलिओशी संबंधित जोखिम तुम्ही सहन करता कारण तुम्ही गुंतवणुकदार असता.

सर्वसामान्यपणे, तुम्हाला ज्यात गुंतवणूक करता येईल अशा फंडांचे पर्याय पॉलिसी तुमच्यासमोर ठेवते. पॉलिसीच्या काळात वेगवेगळ्या फंडांची निवड करण्याची लवचिकताही तुमच्यापाशी असते. युलिपचे मूल्य हे तुम्ही गुंतवणूक केलेल्या फंडाच्या युनिट्सच्या त्या वेळच्या मूल्याशी जोडलेले असते जे बदल्यात फंडाच्या कामगिरीवर अवलंबून असते. मृत्यू वा कायमस्वरूपी अपंगत्व आल्यास, पॉलिसी तुम्हाला संरक्षित रक्कम (तुम्ही ज्या मर्यादेपर्यंत संरक्षण घेतले आहे तिथपर्यंत) देते म्हणजे अचानक होणाऱ्या आर्थिक तोट्यापासून आपल्या कुटुंबचे संरक्षण होणार आहे हा विचार तुम्हाला समाधान देतो. युलिपमध्ये धोका आणि लाभ हे वेगवेगळ्या तीव्रतेचे असतात. युनिट लिंकड पॉलिसीसाठी विविध शुल्के लागू होतात आणि त्यातून उरलेली हप्त्याची रक्कमच केवळ तुम्ही निवडलेल्या फंडात/ फंडांमध्ये गुंतवली जाते. तुम्हाला भरावी लागणारी एकूण शुल्के कोणती आहेत याबाबतचे प्रश्न तुमच्या विमा कंपनीला किंवा एजन्टाला किंवा ब्रोकरला विचारून ते समजून घेणे महत्त्वाचे आहे. युलिप पॉलिसी खरेदी करण्यापूर्वी आपण किती जोखीम सहन करू शकतो आणि आपल्या गुंतवणुकीची मर्यादा काय आहे याचे मूल्यमापन करणेही महत्त्वाचे असते. तुम्ही पॉलिसीचे नियम व अटी काळजीपूर्वक वाचायला हव्यात जेणेकरून तुम्हाला लॉकइन पिरिअड, सरंडर मूल्य, सरंडर शुल्क इत्यादींसह पॉलिसीची वैशिष्ट्ये समजतील. वर उल्लेख केलेले सर्व प्रकारचे प्लॅन्स युलिप प्लॅन्सच्या अंतर्गतही देऊ करता येतात.

३. नेहमी विचारले जाणारे प्रश्न

पारंपरिक जीवन विमा

प्रश्न: पॉलिसी विकत घेण्यापूर्वी मी कोणकोणत्या गोष्टी त्यात बघायला हव्यात?

उत्तर: प्राप्तिच्या उपलब्धतेची खात्री, लॉक इन काळ किती आहे, भरव्या लागणाऱ्या हप्त्याचे तपशील, हप्ता चुकला तर त्याचे कोणते परिणाम होतील, पुनरुज्जीवनाच्या अटी कोणत्या आहेत, पॉलिसीचा कालावधी किती आहे, कोणती शुल्के कापून घेतली जाणार आहेत, त्यावर कर्ज उपलब्ध आहे का इत्यादी गोष्टी तुम्ही तपासून बघायला हव्यात.

प्रश्न: प्रपोजलचे आणि त्यात दिलेल्या माहितीचे (डिस्कलोजरचे) महत्त्व काय आहे?

उत्तर: प्रपोजलमध्ये असलेली माहिती ही पॉलिसीच्या अंडररायटिंगचा पाया असते आणि म्हणून चुकीची विधाने व माहिती यामुळे दावा नाकारला जाऊ शकतो.

प्रश्न: जीवन विम्यामध्ये विशेष वैद्यकीय रिपोर्ट्स देणे आवश्यक असते ते काय आहेत?

उत्तर: काही प्रपोजल्समध्ये, एन्ट्री म्हणजे शिरकाव करतानाचे वय, मॅच्युरिटीच्या वेळचे वय, संरक्षित रक्कम, कुटुंबाचा इतिहास आणि वैयक्तिक इतिहास यावर आधारित विशेष वैद्यकीय रिपोर्ट्स जोखिमीसाठीच्या विचाराकरता आवश्यक ठरू शकतात. उदाहरणार्थ, प्रपोजर जर स्थूल असेल तर इलेक्ट्रोकार्डिओग्रॅम, ग्लुकोज सहन करण्याची शक्ती पाहण्याची तपासणी इत्यादी विशेष रिपोर्ट्स आवश्यक ठरू शकतात. तर प्रपोजर जर आवश्यकतेपेक्षा कमी वजनाचा असल्यास छाती आणि फुफ्फुसांचा एक्सरे आणि त्यांचा रिपोर्ट आवश्यक ठरू शकतो.

प्रश्न: पारंपरिक जीवन विम्यामध्ये पेड अप व्हॅल्यूचा अर्थ काय होतो?

उत्तर: ठराविक आखलेल्या काळासाठी किंवा त्या पलीकडे हप्ते भरल्यानंतर आणि त्यानंतरचे हप्ते भरले नाहीत, तर प्रमाणित रकमेएवढी घट संरक्षित रकमेमध्ये होते ज्यात संपूर्ण संरक्षित रकमेचे प्रमाण प्रत्यक्षात भरलेल्या हप्त्यांची संख्या आणि पॉलिसीमध्ये मुळात असलेल्या हप्त्यांची संख्या यांच्या प्रमाणाशी जोडलेली असते. उदाहरणार्थ, संरक्षित रक्कम १ लाख रुपये एवढी आहे आणि एकूण हप्ते २० (२० वर्षांची पॉलिसी आणि हप्ता वार्षिक असल्याचे गृहित धरले आहे) आहेत आणि १० वार्षिक हप्ते भरल्यानंतर हप्ते भरले गेले नाहीत, तर पॉलिसीचे पेड अप मूल्य रु. ५०,०००/- इतके होते. पेड अप मूल्य = भरलेल्या हप्त्यांची संख्या / देय हप्त्यांची संख्या × प्रमाणित रक्कम = १० / २० × १००००० = ५००००/- . याचा अर्थ पॉलिसी आधीप्रमाणेच परिणामकारक राहते पण देय असलेल्या ११व्या हप्त्यापासून मूळ १,००,००० एवढ्या संरक्षित रकमेएवजी ही रक्कम ५०,०००/- एवढी होते. या संरक्षित रकमेमध्ये पॉलिसी बंद पडण्याआधी देण्यात आलेला बोनसही मिळवला जातो. उदाहरणार्थ, पॉलिसी बंद पडायच्या तारखेपर्यंत जमा झालेला बोनस रु. ३५,०००/- एवढा असेल, तर एकूण पेड अप मूल्य ५०००० + ३५००० = ८५००० एवढे होते.

प्रश्न: पारंपरिक जीवन विमा पॉलिसीमध्ये सरंडर मूल्य कसे मोजले जाते ?

उत्तर: या पेड अप मूल्याची टक्केवारी म्हणून सरंडर मूल्याची गणना केली जाते. सरंडर मूल्याच्या घटकानुसार सरंडर मूल्य मोजले जाते जे भरलेले हप्ते आणि बंद पडल्याचा काळ यावर अवलंबून असते.

प्रश्न: पारंपरिक जीवन विमा पॉलिसी अंतर्गत पॉलिसीवरील कर्ज कसे मोजले जात ?

उत्तर: पॉलिसीमधील नियमांमध्ये कर्ज देण्याची सुविधा असल्यास, कर्ज सरंडर मूल्याच्या ठरविक टक्क्यांवर मंजूर केले जाते.

प्रश्न: मॅच्युरिटी दावा करताना कोणत्या गोष्टी दाखल करणे आवश्यक असते?

उत्तर: मॅच्युरिटीच्या तारखेच्या किमान २ ते ३ महिने आधी विमा कंपनी डिसचार्ज व्हाऊचर जोडलेले पत्र पाठवते ज्यात दाव्याच्या देय रकमेचा उल्लेख असतो. पॉलिसी बॉण्ड आणि डिसचार्ज व्हाऊचर योग्य पद्धतीने सही करून आणि साक्षीदारांच्या सह्या घेऊन ताबडतोब विमा कंपनीला परत पाठवून घ्यायची असतात म्हणजे मग विमा कंपनीला रक्कम देणे शक्य होते. पॉलिसी जर दुसऱ्या कुठल्या व्यक्तीच्या नावे लिहिलेली असेल, तर दाव्याची रक्कम फक्त त्या व्यक्तीलाच मिळते आणि तिलाच डिसचार्ज घावा लागतो.

प्रश्न: सेटलमेंट पर्याय म्हणजे काय?

उत्तर: सेटलमेंट पर्याय म्हणजे एक अशी सुविधा उपलब्ध करून देते जी पॉलिसीधारकाला मॅच्युरिटीची रक्कम नेमक्या पद्धतीने (नियम व अटी कराराच्या सुरुवातीला आधीपासूनच नमूद केलेल्या असतात) मिळण्यास सहाय्य करते.

प्रश्न: पॉलिसी चालू असताना संरक्षित व्यक्तीचा मृत्यू झाल्यास सर्वसाधारणपणे कोणती कागदपत्रे आवश्यक असतात ?

उत्तर: आवश्यक असलेली मुलभूत कागदपत्रे म्हणजे मृत्यूचे प्रमाणपत्र, दाव्याचा फॉर्म आणि पॉलिसी बॉण्ड. मेडिकल अटेंडंटचे प्रमाणपत्र, हॉस्पिटलचे प्रमाणपत्र, नियोक्त्याचे प्रमाणपत्र, पोलिस चौकशीचा अहवाल, पोस्ट मॉर्टेमचे प्रमाणपत्र इत्यादी गोष्टी लागू होत

असतील तर ही इतर कागदपत्रेही मागवली जाऊ शकतात. दाव्यासाठी असलेल्या गरजा सहसा पॉलिसी बॉण्डमध्ये नमूद केलेल्या असतात.

युनिट लिंकड इन्शुरन्स पॉलिसीज (युलिप)

प्रश्न: युनिट लिंकड पॉलिसीमध्ये सरंडर मूल्य कसे मोजले जाते?

सरंहर मूल्य हे सहसा फंड मूल्याच्या स्वरूपात व्यक्त केले जाते. सरंडर चार्ज वगळून हे मूल्य दाखविले जाते.

प्रश्न: सरंडर, मॅच्युरिटीचा दावा, स्विच इत्यादीसाठी एनएव्ही किती आहे ते पाहण्याची पद्धत काय आहे ?

उत्तर: आलेल्या वैध अर्जाच्या संबंधी (उदाहरणार्थ सरंडर, मॅच्युरिटी दावा, स्विच इत्यादी) विमा कंपनीकडून संध्याकाळी ३.०० पर्यंत, त्याच दिवसाच्या अखेरीचे एनएव्ही लागू होते.

प्रश्न: युनिट फंड म्हणजे काय ?

उत्तर: सर्व शुल्के वजा केल्यानंतर वाटून आलेले (गुंतवणूक केलेले) हप्त्याचे भाग आणि पॉलिसीधारकाने निवडलेल्या विशिष्ट फंडामधील सर्व पॉलिसींच्या अंतर्गत जोखिमीसाठी घेतलेल्या संरक्षणाचा हप्ता हे एकत्रित करून युनिट फंड तयार होतो.

प्रश्न: युनिट म्हणजे काय ?

उत्तर: युनिट लिंकड पॉलिसीमधील फंडाचा एक घटक म्हणजे युनिट

प्रश्न: युलिप कोणत्या प्रकारचे फंड देऊ करते ?

उत्तर: बहुतेक विमा कंपनी एखाद्या व्यक्तीचा गुंतवणुकीमधील हेतू, जोखिमीचे प्रोफाईल आणि कालमर्यादा यांना सोयीस्कर असतील असे विविध फंड देऊ करतात. वेगवेगळ्या फंडांमध्ये जोखिमीचे वेगवेगळे प्रोफाईल असते. संभाव्य परतावाही प्रत्येक फंडासाठी वेगवेगळा असतो.

प्रश्न: युलिपमध्ये गुंतवणुकीतील प्राप्ति खात्रीलायक असतो का ?

उत्तर: युलिपमधील गुंतवणुकीचा परतावा खात्रीलायक असतोच असे नाही. युनिट लिंकड उत्पादने/ पॉलिसीमध्ये गुंतवणुकीच्या पोर्टफोलिओमधील गुंतवणुकीची जोखीम ही पॉलिसीधारकाची असते.

प्रश्न: युलिपमध्ये गुंतवणुकीला खात्रीलायक प्राप्ति मिळते का ?

उत्तर: निवड केलेल्या युनिट लिंकड फंडाच्या कामगिरीवर अवलंबून, पॉलिसीधारक आपल्या गुंतवणुकीवर नफा किंवा तोटा मिळवू शकतो/ शकते. आणखी एक गोष्ट लक्षात ठेवणे आवश्यक आहे आणि ती म्हणजे, भूतकाळातील फंडाची कामगिरी ही भविष्यातील कामगिरीची सूचक असेलच असे नाही.

जोखिमीची वैशिष्ट्ये सूचित केलेले काही सर्वसामान्य उपलब्ध फंड खालीलप्रमाणे सर्वसाधारण वर्गन	गुंतवणुकीचे स्वरूप	जोखिमीचा स्तर
इक्विटी फंड	भांडवलामध्ये वाढ होण्याच्या सर्वसाधारण हेतूने कंपनीच्या स्टॉक्समध्ये प्राथमिक गुंतवणूक	मध्यम ते उच्च
उत्पन्न, ठराविक व्याज आणि बॉण्ड फंड	कॉर्पोरेट बॉण्ड्स, सरकारी सिक्युरिटीज आणि इतर फिक्सड उत्पन्न देणारी इन्स्ट्रुमेंट्स	मध्यम
कॅश फंड	काही वेळा याला मनी मार्केट फंड्स असेही म्हणतात- रोख, बँकेच्या ठेवी आणि मनी मार्केट इन्स्ट्रुमेंट्समध्ये गुंतवणूक	कमी
बॅलन्सड फंड	फिक्सड इंटरस्ट इन्स्ट्रुमेंट्सबरोबर इक्विटी गुंतवणूक एकत्र करणे	मध्यम

प्रश्न: युलिपमधील शुल्के, आकारणी आणि कपात किती असतात ?

उत्तर: वेगवेगळ्या विमा कंपनीने देऊ केलेल्या युलिपच्या शुल्कांची चौकट वेगवेगळी असते. व्यापक स्वरूपातील वेगवेगळी शुल्के आणि आकारणी खाली दिलेली आहे. मात्र, कालांतराने या शुल्कांमध्ये व आकारणीमध्ये बदल करण्याचे अधिकार विमा कंपनीना असतात हे लक्षात ठेवावे.

प्रिमिअम अलोकेशन शुल्क

पॉलिसीच्या अंतर्गत युनिट्सचे वाटप करण्यापूर्वी शुल्कांच्या प्रती हप्त्यातील काही टक्केवारी बाजूला काढलेली असते. या शुल्कामध्ये सर्वसाधारणपणे कमिशनच्या खर्चाखेरीज सुरुवातीला येणारा आणि पुनरुज्जीवनासाठी असलेला खर्च समाविष्ट करण्यात येतो.

मृत्यूसाठीचे शुल्क / मॉर्टॅलिटी चार्जस

योजनेखालील विम्याच्या संरक्षणाचा खर्च करता यावा म्हणून हे शुल्क असते. वय, संरक्षणाची रक्कम, आरोग्य इत्यादीसारख्या गोष्टींवर मॉर्टॅलिटीचे शुल्क अवलंबून असते.

फंड व्यवस्थापन शुल्क

फंडाचे किंवा फंडांचे व्यवस्थापन करण्यासाठी याची आकारणी केली जाते आणि नेट असेट व्हॅल्यू (एनएव्ही) मिळण्यापूर्वी ते कापून घेतले जाते.

पॉलिसी/ व्यवस्थापन शुल्क

योजनेचे व्यवस्थापन करण्यासाठी ही आकारणी असते आणि युनिट्स रद्द करून ती लागू केली जाते. पॉलिसीच्या संपूर्ण काळासाठी ती एकच असू शकते किंवा आधीच ठरवलेल्या दरानुसार ती बदलूही शकते.

फंड बदलण्याचे शुल्क

सर्वसाधारणपणे कोणतेही शुल्क न लावता प्रत्येक वर्षी मर्यादित संख्येमध्ये फंडांची अदलाबदल करता येते आणि त्यानंतरच्या बदलासाठी शुल्क आकारले जाऊ शकते.

सेवा कर कपात

युनिट्सचे वाटप करण्यापूर्वी लागू होणारा सेवा कर हप्त्याच्या जोखिमीच्या भागातून कापून घेतला जातो.

सर्व शुल्के आणि जोखिमीच्या संरक्षणासाठीचा हप्ता कापून घेतल्यानंतर हप्त्याचा उरलेला भाग युनिट्स खरेदी करण्यासाठी वापरण्यात येतो.

प्रश्न: प्रपोजलवर सही करण्यापूर्वी कोणत्या गोष्टींची तपासणी करून घ्यायला हवी ?

उत्तर: संमत झालेले विक्रीचे ब्रोशर खालील गोष्टींसाठी तपासून घ्यायला हवे

- पॉलिसीच्या अंतर्गत कापून घेणार असलेली सर्व शुल्के
- मॅच्युरिटीच्या आधीच सरंडर केल्यास लागणारे पेमेंट
- वैशिष्ट्ये आणि लाभ
- मर्यादा आणि समावेश न केलेल्या गोष्टी
- पॉलिसी रद्द होणे आणि त्याचे परिणाम
- इतर माहिती
- जीवन विमा प्रतिनिधीमंडळाने आखून दिल्यानुसार ६% आणि १०% अशा प्राप्तिच्या दोन परिस्थितींमध्ये देय असलेले लाभ दर्शवणारे रेखाचित्र

प्रश्न: युनिट्स खरेदी करण्यासाठी किती हप्ता वापरला जातो ?

उत्तर: भरलेल्या हप्त्याची संपूर्ण रक्कम युनिट्सच्या खरेदीसाठी वापरली जात नाही. विविध शुल्के, आकारणी आणि कपात यांच्यासाठी रक्कम बाजूला काढल्यानंतर हप्त्याचा उरलेला भाग युनिट्ससाठी विमा कंपनी बाजूला काढून ठेवते. मात्र, युनिट्स खरेदी करण्यासाठी हप्त्याचा किती भाग वापरला जाईल हे प्रत्येक उत्पादनासाठी वेगळे ठरते.

युनिट्सचे एकूण पैशामधले मूल्य हे नेहमीच भरलेल्या हप्त्यापेक्षा कमी असते कारण जमा झालेल्या हप्त्यामधून आधी शुल्के कापली जातात आणि मग उरलेली रक्कम युनिट्स विकत घेण्यासाठी वापरली जाते.

प्रश्न: पॉलिसी विकत घेतल्यानंतर त्याबाबत असमाधान असेल, तर हप्ते परत मागता येतात का ?

उत्तर: पॉलिसीची कागदपत्रे मिळाल्यानंतर १५ दिवसांच्या आत त्यातील अटी व नियम मंजूर नसल्यास पॉलिसीधारक हप्ता परत मागू शकतो/ शकते. (फर्स्ट लुक पिरियड). युनिट्स रद्द करण्याद्वारे लावण्यात आलेली शुल्के यांच्यासह फंडाचे मूल्य पॉलिसीधारकाला परत दिले जाईल जे वैद्यकीय तपासणी, स्टॅम्प ज्युटी आणि संरक्षणाच्या काळासाठीचा प्रमाणित जोखीम हप्ता यासाठी झालेल्या खर्चाच्या कपातीवर अवलंबून असेल.

प्रश्न: नेट असेट व्हॅल्यू (एनएव्ही) म्हणजे काय ?

उत्तर: कोणत्याही एका दिवशी फंडातील प्रत्येक युनिटचे मूल्य म्हणजे एनएव्ही. प्रत्येक फंडाचे एनएव्ही संबंधित विमा कंपनीच्या वेबसाईटवर मांडलेले असते.

प्रश्न: पॉलिसीच्या काळात एखादी जोखिमीची घटना घडल्यास देय लाभ किती असतो ?

उत्तर: पॉलिसीच्या नियमांनुसार पॉलिसीच्या काळात संरक्षित व्यक्तीसाठी जोखिमीचा धोका उद्भवला तर सर्वसाधारणपणे संरक्षित रक्कम आणि / किंवा फंडाच्या युनिट्सचे मूल्य लाभार्थींना देय असतात.

प्रश्न: पॉलिसीच्या मॅच्युरिटीनंतर किती लाभ देय असतो ?

उत्तर: फंडाच्या युनिट्सचे मूल्य आणि लागू होत असल्यास एक किंवा जास्त बोनस पॉलिसीच्या मॅच्युरिटीनंतर देय असतो.

प्रश्न: नियमित हप्त्याखेरीज गुंतवणुकीसाठी अतिरिक्त भरणा करणे शक्य असते का ?

उत्तर: होय, उत्पादनामध्ये तसे वैशिष्ट्य असल्यास नियमित हप्त्याच्या पलीकडे त्यांच्या निवडीनुसार अतिरिक्त भरणा गुंतवणुकीसाठी वापरता येतो. या सुविधेला 'टॉप अप' सुविधा असे म्हणतात.

प्रश्न: युलिप पॉलिसी घेतल्यानंतर एखादी व्यक्ती गुंतवणूक फंडात बदल करू शकते का ?

उत्तर: होय. 'स्विच' म्हणजे अदलाबदलीचा पर्याय पॉलिसीतील गुंतवणूक एका फंडातून दुसऱ्या फंडात बदलण्याची सुविधा देतो. मात्र त्यासाठी पॉलिसीमध्ये ते वैशिष्ट्य उपलब्ध असायला हवे. उराविक संख्येची अदलाबदल मोफत असते, मात्र त्या पलीकडे अदलाबदल करायची झाल्यास त्यासाठी शुल्क आकारले जाते.

प्रश्न: अंशतः रोख रक्कम घेणे / बाहेर काढणे शक्य असते का ?

उत्तर: होय. उत्पादनांमध्ये 'पार्शल विथड्रॉवल' म्हणजे अंशतः पैसे काढून घेणे

हा पर्याय असू शकतो ज्यामुळे पॉलिसीतील गुंतवणुकीमधून अंशतः रक्कम काढून घेता येते. युनिट्सचा काही भाग रद्द करून असे केले जाते.

प्रश्न: हप्ते देणे मध्येच थांबवले तर काय होते ?

उत्तर: अ) सुरु झाल्यापासून तीन वर्षांच्या आत हप्ते बंद झाले तर – पॉलिसी सुरु झाल्यापासून जर सलग तीन वर्षेसर्व हप्ते भरलेले नसतील तर विम्याचे संरक्षण ताबडतोब बंद होते. परवानगी असलेल्या काळामध्ये पुनरुज्जीवन करण्याची संधी विमा कंपनी देऊ शकते, पॉलिसी जर त्या काळात पुनरुज्जिवित केली गेली नाही, पॉलिसीच्या तिसऱ्या वाढदिवशी किंवा पुनरुज्जीवनासाठी परवानगी देण्यात आलेला काळ यातील जे नंतर येते ते, संपल्यानंतर सरंडर मूल्य देय होईल.

ब) सुरु झाल्यानंतर तीन वर्षांनी हप्ते बंद झाल्यास – पुनरुज्जीवनासाठी परवानगी असलेला काळ संपल्यानंतर, सरंडर मूल्य देऊन करार रद्द केला जाईल. पॉलिसीधारकाने पर्याय स्वीकारल्यास विमा कंपनी विम्याचे संरक्षण चालू ठेवण्याचे सुचवू शकतात, ज्यासाठी योग्य ते शुल्क आकारले जाईल, मात्र फंडाचे मूल्य एका संपूर्ण वर्षाच्या हप्त्यापेक्षा कमी नसणे आवश्यक आहे. फंडाचे मूल्य जेव्हा एका संपूर्ण वर्षाच्या हप्त्यापेक्षा कमी होते तेव्हा फंडाचे मूल्य भरून करार रद्द केला जातो.

क) ५ वर्षांचा लॉक इन काळ असलेल्या पॉलिसी: ०१- ०९- २०१० या दिवशी वा त्यानंतर विकत घेतलेल्या पॉलिसीसाठी लॉक इन काळ ५ वर्षांपर्यंत वाढवण्यात आला आहे. हप्ता देण्यात खंड पडल्यानंतर,

आयआरडीएने आखून दिलेला पॉलिसीधारकाचा सर्व्हिसिंग टर्नअराऊंड काळ

सेवा	सर्व्हिसकमाल टर्नअराऊंड काळ
सर्वसाधारण	
मागणीवर प्रक्रिया आणि आवश्यकता/ पॉलिसी मागणीवर प्रक्रिया आणि आवश्यकता/ पॉलिसी मंजूर करणे/रद्द करणे/ यासह निर्णयासाठी संपर्क.	१५ दिवस
मागणीची प्रत मिळवणे	३० दिवस
पॉलिसी दिल्यानंतर चुका/ मागणीचे डिपॉझिट परत करणे आणि दावा विरहित सेवांशी संबंधित विनंती यांच्याशी संबंधित सेवांसाठी विनंती	१० दिवस
जीवन विमा	
सरंडर मूल्य/ ॲन्च्युईटी/ पेन्शन यावर प्रक्रिया	१० दिवस
मॅच्युरिटीचा दावा/ सर्व्हायवलचा लाभ/ दंडनीय व्याज न भरणे दावा दाखल केल्यानंतर दाव्यासाठी आवश्यक असलेल्या बाबी सांगणे	१५ दिवस
कोणत्याही चौकशीशिवाय मृत्यूच्या दाव्याची सेटलमेंट चौकशीची आवश्यकता असलेल्या मृत्यूच्या दाव्याची सेटलमेंट/ अस्वीकृती	३० दिवस
६ महिने	
सर्वसाधारण विमा	
सर्व्हेअहवाल दाखल करणे	३० दिवस
विमा कंपनीने पूरक अहवाल मागणे	१५ दिवस
पहिला/ पूरक सर्व्हेअहवाल मिळाल्यानंतर दावा मंजूर करणे/ अस्वीकृत करणे.	३० दिवस
तक्रारी	
तक्रारीची दखल घेणे	३ दिवस
तक्रार सोडवणे	१५ दिवस

पॉलिसीधारकापाशी दोन पर्याय असतात: १) पॉलिसीचे पुनरुज्जीवन करणे किंवा २) कोणत्याही जोखिमीच्या संरक्षणाखेरीज विथड्रॉ करणे.

वरील पर्याय देणारी नोटीस संरक्षित व्यक्तीला ग्रेस काळ संपल्यानंतर १५ दिवसांच्या आत पाठवण्यात येईल, अशा प्रकारची नोटीस मिळाल्यापासून ३० दिवसांच्या आत कोणताही पर्याय स्वीकारला नाही वा पर्याय २ स्वीकारला, तर खंडित पॉलिसीमधील रक्कम परत दिली जाईल, पण ती लॉक इन काळ पूर्ण होण्याच्या आधी दिली जाणार नाही. जर लॉक इन काळामध्ये असा खंड पडला, तर खंडित केल्याच्या तारखेपासून दोन वर्षांच्या आत पण लॉक इन काळ संपण्याच्या आधी पॉलिसीचे पुनरुज्जीवन करण्याचा अधिकार पॉलिसीधारकाला आहे.

प्रश्न: विमा कंपनीद्वारा पॉलिसीधारकाला गुंतवणुकीशी संबंधित कोणती माहिती दिली जाते ?

उत्तर: वार्षिक अहवाल ज्यात आर्थिक परिस्थितीच्या संदर्भात मागील वर्षात फंडाची कामगिरी काय आहे याची माहिती तपशीलवार दिलेली असेल, फंडाच्या कामगिरीचे विश्लेषण, फंडाचा गुंतवणूक पोर्टफोलिओ, गुंतवणुकीच्या योजना आणि जोखिमीवर नियंत्रण आणण्यासाठी उचललेली पावले याचा समावेश असलेला बाजाराचा विकास इत्यादी देणे विमा कंपनीसाठी बंधनकारक आहे.

५. तुम्हाला तक्रार असल्यास:

इन्शुरन्स रेग्युलेटरी अँड डेव्हलपमेंट अथॉरिटी (आयआरडीए)च्या ग्राहक तक्रार निवारण विभागाने इन्स्ट्रिटेड ग्रिडन्स मॅनेजमेंट सिस्टिम (आयजीएमएस- एकसंध तक्रार व्यवस्थापन पद्धती) सुरु केली असून तक्रारी दाखल करण्याची आणि त्यांचा मागोवा ठेवण्याची ही ऑनलाईन पद्धत आहे. आधी विमा कंपनीकडे तुम्ही तुमची तक्रार नोंदवायची असते आणि नंतर कंपनीने केलेल्या तक्रार निवारणाने तुमचे समाधान झाले नाही, तर तुम्ही आयजीएमएस द्वारे www.igms.irda.gov.in या वेबसाईटवरून आयआरडीएकडे जाऊ शकता. तुम्हाला जर विमा कंपनीच्या तक्रार सिस्टिमचा थेट ॲक्सेस मिळाला नाही, तर आयजीएमएस विमा कंपनीकडे तुमची तक्रार नोंदवण्यासाठी आयजीएमएस तुम्हाला एक मार्ग पुरवते.

आयजीएमएस द्वारे (वेबद्वारे) तुमच्या तक्रारीची नोंद करण्याखेरीज तुम्हाला तक्रार नोंदवण्याचे अनेक मार्ग उपलब्ध आहेत- तुम्ही ईमेल (complaints@irda.gov.in) करू शकता, पत्र पाठवू शकता (तुमचे पत्र तुम्ही ग्राहक मंच विभाग, विमा नियामक आणि विकास प्राधिकरण, ३रा मजला, परिश्रम भवन, बशीरबाग, हैदराबाद: ४) किंवा १५५२५५ या टोल फ्री क्रमांकावर फक्त आयआरडीएच्या कॉल सेंटरवर फोन करा ज्याद्वारे विमा कंपनीविरुद्धची तुमची तक्रार मोफत नोंदवून घेईल आणि त्यावर काय पावले उचलली जात आहेत यावर माग ठेवण्यासही सहाय्य करेल. फोनच्या आधारे तक्रारीचा फॉर्म भरून कॉल सेंटर तुम्हाला सहाय्य करते. जेथे आवश्यकता असेल तेथे विमा कंपनीकडे फोनचा पहिला भाग म्हणून पत्ता, फोन नंबर, वेबसाईटचे तपशील, संपर्क क्रमांक, ईमेल पत्ता इत्यादीशी संबंधित माहिती देऊन थेट तक्रार दाखल करण्यासाठीही पुढाकार घेते. आयआरडीए कॉल सेंटर सहाय्य आणि पॉलिसीधारकांसाठी खऱ्या अर्थाने पर्यायी मार्ग देऊ करते ज्यात परिपूर्ण संपर्क माध्यमांचा आधार घेतला जातो आणि सकाळी ८ ते रात्री ८ सोमवार ते शनिवार हिंदी, इंग्लिश आणि विविध भारतीय भाषांमध्ये १२ तास × ६ दिवस ही सेवा चालू असते.

आयआरडीएकडे तक्रार नोंदवल्यानंतर, त्याचे निवारण होण्यासाठी विमा कंपनीचा पाठपुरावा केला जातो. तक्रारीची तड लावण्यासाठी कंपनीला १५ दिवसांचा काळ दिला जातो. आवश्यकता भासल्यास, आयआरडीए त्याचा शोध घेते आणि चौकशी करते. त्यापुढे जाऊन, जेथे लागू होते तेथे सार्वजनिक तक्रार निवारण नियम, १९९८ अंतर्गत आयआरडीए तक्रारदाराला इन्शुरन्स ओम्बड्समनकडे जाण्याचा सल्ला देते.

डिसक्लेमर:

ही पुस्तिका तुम्हाला केवळ सर्वसामान्य माहिती देण्यासाठी आहे आणि ती परिपूर्ण नाही. हा एक शैक्षणिक उपक्रम असून तुम्हाला कोणताही कायदेशीर सल्ला देण्याचा प्रयत्न इथे नाही.